SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:859

av John E. Weinerhall (M)

Förbättrade villkor för ålfiske

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att utfärda nya tillstånd för småskaligt ålfiske i den utsträckning det bedöms vara förenligt med ett långsiktigt hållbart fiske och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra överlåtelse av befintliga ålfisketillstånd, såväl vid generationsskiften inom familjen som genom försäljning eller annan överlåtelse till nya yrkesfiskare, under förutsättning att fisket fortsatt bedrivs inom fastställda begränsningar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera åtgärder för att minska vattenkraftens påverkan på ålbeståndet, inte minst genom att åtgärda vandringshinder och turbindödlighet vid småskaliga vattenkraftverk, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det småskaliga kustfisket är en viktig del av Sveriges historia, kulturarv och levande kustsamhällen. Under generationer har fiskare längs våra kuster försörjt sig genom fiske och fört vidare kunskaper, traditioner och verksamheter från föräldrar till barn.

En av dessa traditioner är det svenska ålfisket som under lång tid varit en betydelsefull del av det småskaliga yrkesfisket, inte minst längs Östersjökusten. I dag

riskerar emellertid denna näring att försvinna helt. Inte nödvändigtvis för att det saknas människor som vill fortsätta bedriva verksamheten, utan därför att dagens regelverk i praktiken omöjliggör både nyetableringar och generationsskiften. Sedan 2007 råder ett generellt förbud mot ålfiske i Sverige, med undantag för ett begränsat antal yrkesfiskare med särskilda tillstånd. Nya tillstånd beviljas inte och de befintliga tillstånden kan inte överlåtas till någon annan.

Det innebär att en fiskare som under ett helt yrkesliv byggt upp sin verksamhet inte kan lämna över den till sina barn eller sälja den till någon annan som vill fortsätta bedriva fisket. När den nuvarande tillståndshavaren slutar upphör därför också möjligheten att bedriva verksamheten. Konsekvenserna av detta blir allt tydligare. Enligt Havs- och vattenmyndighetens utredning från 2025 har antalet tillståndshavare för ålfiske i havet minskat från 317 år 2009 till endast 85 år 2024. Under samma period har medelåldern bland tillståndshavarna stigit till närmare 70 år. Det är således inte fråga om en näring som långsamt håller på att förändras, utan om ett fiske som med nuvarande regler successivt kommer att upphöra när de sista tillståndshavarna lämnar yrket. Därmed riskerar också kunskaper och traditioner som byggts upp under århundraden att gå förlorade.

Samtidigt är det viktigt att skilja mellan ålbeståndets mycket allvarliga situation och vilken påverkan det kvarvarande svenska kustfisket faktiskt har. Den europeiska ålen är akut hotad och det råder ingen tvekan om att kraftfulla åtgärder behövs för att säkra artens överlevnad. Däremot är det inte rimligt att lägga ett oproportionerligt stort ansvar på de få svenska kustfiskare som fortfarande har möjlighet att fiska ål. Enligt Sveriges lantbruksuniversitets beståndsutvärdering från 2024 hade påverkan från det svenska kustfisket på utvandrande blankål från Östersjön minskat kraftigt. Den beräknade fiskedödligheten uppgick år 2023 till endast 0,3 procent. Det är en mycket låg nivå som bör beaktas när man bedömer vilka ytterligare inskränkningar i fisket som faktiskt kan förväntas göra skillnad för ålbeståndets återhämtning.

Ett betydligt större problem är den påverkan som vattenkraften har på ålens möjligheter att vandra mellan våra sjöar, vattendrag och havet. Ålen är beroende av att kunna ta sig både uppströms till sina uppväxtområden och nedströms för att slutligen nå Sargassohavet där den fortplantar sig. Vattenkraftverk och dammar utgör i många fall direkta vandringshinder och när ålen försöker passera kraftverkens turbiner riskerar den att skadas eller dödas. Enligt samma utvärdering från SLU beräknades vattenkraftsturbiner orsaka en dödlighet motsvarande omkring 115 ton blankål i svenska

inlandsvatten under 2023. Detta visar att vattenkraftens påverkan är betydande och att det finns stora behov av ytterligare åtgärder. Problemet gäller inte minst de många småskaliga vattenkraftverk som finns i södra Sverige. Även mindre anläggningar kan orsaka omfattande skador på fiskbestånden genom att hindra vandring och orsaka turbindödlighet. Flera kraftverk efter varandra kan innebära att endast en mycket liten andel av ålarna överlever hela vandringen.

Det är därför av stor vikt att miljöanpassningen av vattenkraften prioriterar fungerande fiskvägar, säkra passager för utvandrande ål och andra åtgärder som faktiskt minskar dödligheten. Det bör i större utsträckning vara möjligt att förena fortsatt vattenkraftsproduktion med ett effektivt skydd för ålen genom moderna tekniska lösningar. Frågan har också en tydlig koppling till Östergötland. Längs den östgötska skärgården, från Sankt Anna till Gryt och Valdemarsvik, är det småskaliga kustfisket en del av kustbygdens historia och näringsliv. I Östergötlands inland är vattenkraftens påverkan på ålen påtaglig. I Motala ströms avrinningsområde finns flera vattenkraftverk och vandringshinder som påverkar ålens möjligheter att nå havet. Här har bland annat insatser genomförts för att samla upp och transportera ål förbi kraftverk. Det visar samtidigt att det finns andra och mer verkningsfulla åtgärder att vidta för att skydda ålen än att låta det kvarvarande småskaliga kustfisket försvinna.

Det är därför rimligt att se över dagens regelverk för ålfisket. Ett första steg bör vara att möjliggöra överlåtelse av befintliga ålfisketillstånd. Den som under lång tid bedrivit ett yrkesmässigt ålfiske borde kunna lämna över verksamheten till sina barn eller sälja den till en annan fiskare som uppfyller de krav som ställs. En sådan överlåtelse bör naturligtvis förutsätta myndighetsprövning och kunna förenas med begränsningar av fångstmängder, redskap och fiskeperioder så att fisketrycket inte ökar på ett sätt som äventyrar beståndets återhämtning. Det är inte rimligt att en fullt fungerande fiskeriverksamhet med tillhörande kunskap, utrustning och traditioner ska behöva avvecklas enbart för att tillståndshavaren går i pension.

Därutöver bör det finnas en möjlighet att bevilja nya tillstånd för småskaligt ålfiske där det kan visas att fisket är förenligt med ett långsiktigt hållbart nyttjande av beståndet. Det ska inte handla om en generell eller oreglerad utökning av ålfisket, utan om en möjlighet till individuell prövning utifrån vetenskapliga underlag, regionala förhållanden och de begränsningar som krävs för att skydda ålen. När beståndssituationen medger det bör det också vara möjligt för en yngre generation

yrkesfiskare att etablera sig inom ålfisket, i stället för att denna möjlighet permanent ska vara förbehållen en allt mindre och äldre grupp tillståndshavare.

Sverige bör ha som ambition att både rädda den europeiska ålen och bevara möjligheterna till ett långsiktigt hållbart småskaligt ålfiske. Med en ansvarsfull tillståndsprövning, möjligheter till generationsskiften och ett betydligt större fokus på att minska vattenkraftens påverkan bör det finnas förutsättningar att förena dessa intressen. Det vore olyckligt om vi lät en månghundraårig svensk fisketradition försvinna utan att fullt ut ha prövat möjligheterna att bevara den.

John E. Weinerhall (M)